

Sisekaitseakadeemia

Päästekolledž

Kristina Keler

RK 140

**ABITUS SEISUNDIS LOOM/LIND KUTSETELE
REAGEERIMISTE ANALÜÜS 2016 AASTA PÕHJAL**

Lõputöö

Juhendaja:
Kadi Luht, MA

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ

ANNOTATSIOON

Kolledž: Päästekolledž	Kaitsmine: juuni 2017
Töö pealkiri eesti keeles: Abitus seisundis loom/lind kutsetele reageerimiste analüüs 2016 aasta põhjal Töö pealkiri võõrkeeles: Injured animals/rescue responses analysis based on 2016 data	
Lõputöö pealkiri on „Abitus seisundis loom /lind kutsetele reageerimiste analüüs 2016 aasta põhjal“. Lõputöö koos kolme lisaga on 47 leheküljel, töö ilma lisadeta 44 leheküljel. Eesmärk antud lõputöö raames oli selgitada välja 2016 aastal päästemeeskondade poolt abitus seisundis loom/lind väljakutsetel osutatud teenuse sisu. Uurimismeetoditest kasutab töö autor kombineeritud uurimisstrateegiat. Analüüsitakse kõiki 2016 aasta abitus seisundis loom/lind väljakutseid. Kvalitatiivsete andmetena kasutab autor Päästeameti poolt loomapääste väljakutsete kohta saadud sündmuse lisainfo teksti. Lõputöö koosneb kahest peatükist: esimene peatükk on teoreetiline, mis jaguneb kolmest alapeatükiks. Teine peatükk on empiiriline, kus autor kasutab kvantitatiivset ja kvalitatiivset andmeanalüüsi. Töö lõppeb järelduste ja ettepanekutega, mis baseeruvad uurimisel ning analüüsil. Uurimistulemustest selgub, et 2016 aastal kulus päästemeeskonnal kohapeal keskmiselt 15 minutit. Uurimuse käigus töödeldi kutsete andmeid üle Eesti ning selgus, et kõige suurem osakaal loomapääste sündmustest olid lindudega seotud väljakutsed. Tulenevalt uurimustest autor tegi omapoolsed ettepanekud, mida saaks Päästeamet koos teiste organisatsioonidega ja ametkondadega teha olukorra parandamiseks. Töö on aktuaalne, sest abitu seisundis loom/lind väljakutsetega seotud teema on prioriteetne ning välja toodud Siseturvalisuse arengukavas 2015-2020	
Võtmesõnad: Loomapääste, loom, pääste, abitus seisundis loom/lind, päästemeeskond	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Animal rescue, animal, rescue, injured animals/ bird, rescue crew	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia	
Töö autor: Kristina Keler Nimi Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste tööde autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Siseturvalisuse arengukava 2015-2020	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Kadi Luht	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Ain Karafin	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1 ABITUS SEISUNDIS LOOM/LIND	8
1.1 Abitus seisundis loom/lind	8
1.2 Õigusaktid ning organisatsioonid	12
1.3 Loomapääste sündmuste statistika	19
2 EMPIIRILINE OSA	20
2.1 Uurimuse meetodika ja valim	20
2.2 Tulemused.	21
2.2.1 Uurimusküsimus 1 tulemused	21
2.2.2 Uurimusküsimus 2 tulemused	23
2.2.3 Uurimusküsimus 3 tulemused	24
2.2.4 Uurimusküsimus 4 tulemused	31
2.3 Järeldused ja Ettepanekud	35
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
LISAD	45
LISA 1.Loomapääste ja tulekahju sündmuste võrdlus.....	45
LISA 2 Loomapääste sündmused kuude lõikes	46
LISA 3 Loomapääste sündmuste arv maakondade lõikes.....	47

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

LKS- Looduskaitse seadus

Päästes- Päästeseadus

KKA- Keskkonnaamet

KKI- Keskkonnainspeksioon

KOV- Kohalik omavalitsus

HK- Häirekeskus

MV- Meeskonnavanem

MA- Maanteeamet

ALA- Abitu looma abistamine

Päästekorraldaja- Häirekeskuse töötaja, kes võtab vastu ja töötleb numbrile 112 tulevaid hädaabiteateid ning saadab sündmuskohale kiirabi ja päästjad (Häirekeskus, 2017)

SOS 2 programm- Häirekeskuse hädaabiteadete registreerimise ja sündmuste haldamise infosüsteemi (SOS2) edasiarendus kiirema teekonna arvutamiseks operatiivteenistustele (Siseministerium, 2016)

Sisuanalüüs- võimalik analüüsida nii sisu formaalseid ühikuid nagu sõnad kui ka sisu teemade ja tähenduste mõistes. Tulemusi saab esitada nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt (Tallinna Ülikool, 2010a)

Induktiivne lähenemine- andmete kogumine, analüüsimine ja interpreteerimine niisugusel viisil ning viib lõppkokkuvõttes üldprintsipiideni ja teooriani (Tallinna ülikool, 2017b)

SISSEJUHATUS

Viimasel neljal aastal on Päästemeti väljasõitude statistikas oluliselt suurenenud loomapääste sündmuste arv, kui 2013 oli selliseid väljakutseid 864, siis 2016 aastal juba 1347 (Päästeamet, 2011-2016a). Siseturvalisuse arengukava aastateks 2015-2020 poliitikainstrument 4 käsitleb päästevõimekuse tagamist keskkonnaõnnetustele. Loomapäästeteenuse suurim väljakutse on, et suurlinnades on tekkimas õpitud abitus loomadega kokku puutudes. See tähendab, et inimestel puuduvad teadmised kuidas loomadega toime tulla. Selleks, et aidata abitus seisundis loomi tuleb selgitada erinevate ametkondade koostöö korraldust ning tagada loomapääste sündmustele reageerimiseks pädevate asutuste valmisolek (Siseministerium, 2014, lk 60).

Olulised tegevused loomadega seotud sündmustele paremaks reageerimiseks on seotud koostööga erinevate ametkondade vahel, peamiselt on vajadus jaotada ära rollid abitusse seisundisse sattunud loomade juhtumite ja õnnetuste lahendamisel ning korraldada loomade abistamist Keskkonnaministeriumi (Keskkonnaamet) ja Siseministeriumi (Päästeamet) poolt, koostöös erinevate asutustega ning kaasates sellesse ka vabatahtlikke. Keskkonnaministeriumi (Keskkonnaamet), kelle juhtimisel suurendatakse elanike teadlikkust, millal vajavad linnakeskkonda sattunud loomad abi (linnast eemaldamist). Oluline roll on Häirekeskusel, kes peab tagama loomapääste sündmustega seotud hädaabiteadete menetlemise (Vabariigi Valitsus, 2014). Loomapääste teenuse tagamine panustab ka „Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030“ eesmärgi „Keskkond, tervis ja elu kvaliteet“ alaeesmärgi 4.6 „Elanike turvalisus ja kaitse nende julgeolekut ohustavate riskide eest“ täitmisse (Siseministerium, 2015). Lõputöö autori huvi on selgitada välja päästjate tegevus abitus seisundis looma/linnu väljakutsel.

Päästeameti strateegiast tulenevalt on ka asutuse üks eesmärke vähendada õnnetuste arvu. Päästeameti visiooniks on jõuda aastaks 2025 päästealase turvalisuse tasemelt võrdsele positsioonile Põhjamaadega (Päästeamet, 2014b, lk 21). Visiooni saavutamist hinnatakse sõnastatud eesmärkide kaudu (Päästeamet, 2014b, lk 24). Lõputöö autor peab oluliseks selgitada välja kui paljudel väljasõitudel loomadele ja lindudele abi osutati. Töö **uudsus** seisneb selles, et loomapääste oli eelnevalt

käsitlenud Priit Piirisilla diplomitöös „Loomapääste teenuse optimaalne vajadus Päästeameti Lõuna Päästkeskuses“, kuid oma lõputöös autor soovis leida mõõdetavad argumendid, mis kinnitaksid või lükkaksid ümber erivarustuse ja koolituse vajalikkuse, arvestades loomapäästet päästetöö baasteenuse osana ning ka loomapääste teenust eraldi. Käesolev lõputöö keskendub loomapääste väljakutsetele reageerimisele sisulisele analüüsimisele. Päästeameti statistikas loomapäästesündmused kajastuvad ühe sündmuse liigi all "Abitus seisundis loom/lind" ning loomaliigi järgi arvestust ei toimu. Käesoleva lõputöö põhimõte on analüüsida loomapääste väljakutsete statistikat, selleks et, välja selgitada abivajavate loomade liike ning väljakutsete sisu. Antud teemat ei ole varasemalt sellises võtmes uuritud.

Hooajati on elupäästevõimekusega päästemeeskonnad hõivatud väga suurel määral just loomapääste kutsetega (Päästeamet, 2011-2016a). Autor leiab, et on oluline uurida sündmuse sisu, et aidata kaasa edaspidisele efektiivsemale info töötlemisele Häirekeskuse poolt. Sellest tulenevalt tõstatub praktilise tähtsusega **uurimisprobleem** - Kas ja millist abi osutatakse päästemeeskonna poolt abitus seisundis lind/loom väljakutsetel?

Lähtudes lõputöö uurimisprobleemist sõnastab töö autor järgnevad **uurimisküsimused**:

1. Kui palju aega oli päästemeeskond hõivatud loomapääste kutsega?
2. Millistele abitus seisundis loomade/lindude abistamisele väljakutsed olid?
3. Millist abi osutati abitus seisundis loom/lind väljakutsetel?
4. Millised organisatsioonid olid kaasatud abitus seisundis loom/lind sündmusel

Lõputöö **eesmärk** on selgitada välja 2016 aastal päästemeeskondade poolt abitus seisundis loom/lind väljakutsetel osutatud teenuse sisu. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade abitus seisundis loom/lind mõistest ning reageerivate asutuste vastutusalaadest.

2. Analüüsida Päästeameti poolt edastatud statistilisi andmeid ning selgitada välja, millist abi on osutatud, kui palju on selleks aega kulutatud ning millist liiki loomad/ linnud on abi vajanud?
3. Teha ettepanekud abitus seisundis loom/lind väljakutsete efektiivsemaks menetlemiseks.

Uurimismeetoditest kasutab antud töö autor kombineeritud uurimisstrateegiat. Analüüsitakse kõiki 2016 aasta abitus seisundis loom/lind väljakutseid. Kvalitatiivsete andmetena kasutab autor Päästeameti poolt loomapääste väljakutsete kohta saadud sündmuse lisainfo teksti. Lõputöö koosneb kahest peatükist: esimene peatükk on teoreetiline, jaguneb kolmest alapeatükiks. Selles peatükis annab autor ülevaate abitus seisundis looma mõistest õigusaktidest, mis on seotud loomapääste teenusega ning organisatsioonidest, kes tegelevad loomade/linnade päästmisega. Lisaks kirjeldab autor riigi näitel toimunud loomapääste sündmuste statistikat ja ametkondliku abi osutamist puudutavaid dokumente. Teine peatükk on empiiriline, milles autor kasutab kvantitatiivset ja kvalitatiivset andmeanalüüsi. Töö uurimuse osas antakse ülevaade uurimuse läbiviimisest ja analüüsitakse andmeid. Töö lõppeb järelduste ja ettepanekutega, mis baseeruvad uurimusel ning analüüsil.

1 ABITUS SEISUNDIS LOOM/LIND

1.1 Abitus seisundis loom/lind

Abitus seisundis loomade temaatika on käsitletud mitmes Eesti Vabariigi seaduses ning õigusaktides. Antud teemaga on seotud mitmeid erinevad organisatsioone, autor käsitleb eraldi oma töös nendega seotud õigusakte.

Loom loomakaitseseadus tähenduses on imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala või selgrootu. Loomade kaitset reguleeritakse loomakaitseseaduse ja looduskaitseadusega (Loomakaitseseadus, 2000). Enamasti on abitus seisundis looma all mõistetud selgroogete hulka kuuluvaid loomi nagu kalad, kahepaiksed roomajad, linnud ja imetajad (Loodusteadusliku hariduse keskus, 2008). Autor toob välja imetajate, veeimetajate ning lindude klassifikatsiooni lühikirjelduse.

Imetajate (Mammalia) klassi esindajaid peetakse kõige kõrgemal arengutasemel olevateks selgroogseteks. Tänapäeval maailmas on ligikaudu 4500 imetajaliiki (Астрель, 2000; lk 13). „*Imetajate fauna osaks võib lugeda kõik meie looduses elavad ja siigivad liigid, peale nende ka meil eksikülalisena kohatud liigid ning samuti inimese toodut kodu ja lemmikloomad. Kui võtta arvesse kõik imetajaliigid, keda on siinsed loodusteadlased kirjeldanud, saab öelda, et Eestis elab 70 liiki imetajaid ning nad jaotavad 7 erineva seltsi 21 sugukonda*“ (Moks, et al., 2015; lk 49). Imetajate seltsid on närilised, jäneselased, putuktoidulased, käsitiivalised, kiskjalised, sõralised, vaalalised. Imetajaid võime leida kõikjalt: metsast, avamaastikult, siseveekogudest, merest ja inimasulatest (Moks, et al., 2015; lk 55-57).

Meie riigi territooriumist on üle 40% kaetud metsadega mis loob küllaldaselt häid võimalusi suurimetajate (nt põder, pruunkaru, ilves, metskits) elupaikadeks. Rohukamara ja puhmaste vahel, tihti ka maapinna sees või urus, leiavad omale elupaiga mitmed pisiimetajad (nt mutt, vesirott, rebane, mäger) (Tartu Ülikool LO, 2008).

Imetajate iseloomulikud tunnused on karvakate, hambad, toidavad poegi piimaga piimanäärmete olemasolu (toidavad poegi piimaga) ning neil on keskkõrvas kolm kuulmeluukest (vasar, alasi ja jalus). Samuti eristuvad imetajaid teistest amniootidest (selgroogne loom, kellel looteid ümbritseb veekest) sellega, et nendel on higinäärmed, mis lindudel ning roomajatel puuduvad (University of Michigan, 2014).

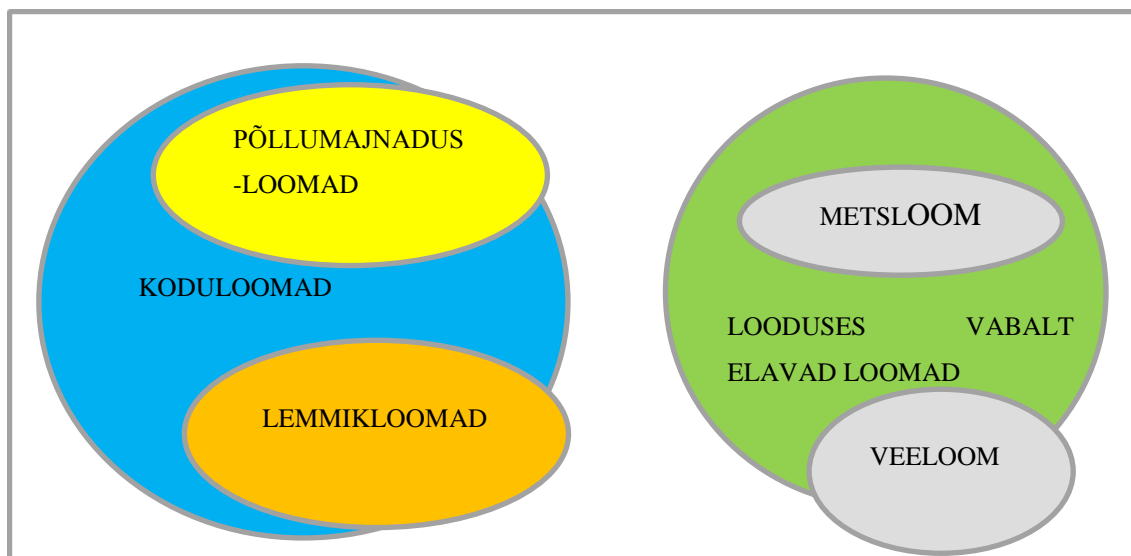
Mereloomad nimetatakse esindajad kahte rühma - loivaliste ja vaalaliste. **Mereimetajate** esivanemad olid maapealsed, lähedased iidsete kiskjatele. Seda saab näha lähtudes kiskja ja loivaliste hamba sarnasusele. Vee eluviis on jätnud sügava jälje merelooma struktuurile. Nende esijäsemad - lestad on kujunenud nii, et hästi liikuda vees ning meenutavad kala uimed. Merelooma kehakuju on ka sarnane kalakujule, voolujoonelinekehakuju (Зоология, 2017).

Mereimetajate teke sai arvatavasti alguse troopilistel aladel, kus soe vesi võimaldas hüljestele ja vaaladel eellastel kohaneda uudse keskkonnaga. Meie Läänemeres elab kolm liiki loivalisi, kes kõik kuuluvad hüljelaste sugukonda, need on randal, viiherhüljes ja hallhüljes (Jüssi, 2008).

Selgroogsete hulgas on klass **linnud** (Aves) liigirohkuselt teine. Maailmas on olemas umbkaudselt 8600 linnuliiki. Kokku arvatakse linde olevat 100 miljardit isendit. Eestis on nähtud üle kolmesaja liigi, kes jaotuvad kahekümnesse seltsi (Loodusteadusliku hariduse keskus, 2008).

Eestis pesitseb 229 liiki linde suvel ning talvisel ajal esineb meil 159 linnuliiki. Üle Eestis pesitseb umbkaudselt 13,2-19,8 miljonit paari linde ning talvitab 4,1 - 9 miljonit lindu (Eesti ornitaloogia ühing, 2017).

Eero Paloheimo on oma raamatus „*Tuleviku Euroopa veel sündimata sugupõlvete tee, välja toonud, et „Suured imetajad liiguvad ringi suurtel aladel. Nende levikut võib tarastamisega mingil määral piirata ja juhtida, eriti seepärast, et inimese tegevus neil aladel taandub aastakümnetega olematuks. Tarastatud ala rajamine kaitseks ühtlasi lindude ning väikeimetajate arvukaid liike“* (Paloheimo, 2004; lk 118). Autori arvates meie riigis toimub sama, kuna metsa ala on vähemaks jäänud ning ulukid eksivad toitu otsides tihti ära ja satuvad inimeste elamispiirkonda.

Joonis 1. Loomade (imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala) jagunemine (autori joonis)

Loomad jagunevad looduses vabalt elavad loomad (metsloomad ja veeloomad) ning koduloomad (põllumajandusloomad ja lemmikloomad) (vt Joonis 1) (Loomakaitseseadus, 2000).

Loomakaitseseadus liigitab (Loomakaitseseadus, 2000):

- Põllumajandusloom käesoleva seaduse tähenduses on loomsete saaduste tootmise eesmärgil peetav ja aretatav loom. Käesoleva seaduse tähenduses loetakse põllumajandusloomaks ka hobuslane.
- Lemmikloom käesoleva seaduse tähenduses on inimese isiklikuks meelelahutuseks või seltsiks peetav või sellel eesmärgil pidamiseks mõeldud loom.

Metsloom on loom kes elab metsas, elavad vabalt, hoolitsevad ise oma toidu ja järglaste eest (Jürviste, et al., 2014; lk 227). Metslooma nimetatakse ulukit, looduses vabalt elavat imetajat või lindu. Jahiulukiks nimetatakse ulukit, kelle liha, nahka või muid osi tarbitakse ning kelle jahtimine on jahieeskirjadega lubatud. Vastavalt jahiseadusele eristatakse jahitulukite hulgas suurulukeid ja väikeulukeid (Eesti jahimeeste selts, 2015). Suurte ja väikeste ulukite nimekiri on autor toob välja all pool Jahiseaduse õigusaktis (vt. lk 13).

Koduloom on loom, keda inimesed kasvatavad kasu pärast või peavad lemmikloomana (Jürviste, et al., 2014; Lk 145). Koduloom on põllumajandusloom, keda inimene on kodustanud ning peetakse loomse toodangu saamiseks. Koduloom saab inimesele anda liha, piima, villa. Samuti saab kodulooma kasutada kui veoloomaks. Koduloomaks peetakse näiteks hobust, lehma, kitse jne (Eesti entsükloopeedia, 2012). Lemmikloomad on loomad keda inimene kodus lemmikuna peab. Näiteks kassid, koerad, imetajat, närilised, samuti paljud linnu-, kala-, roomaja- ja kahepaiksed (Jürviste, et al., 2014; lk 198). Koduloomad ja lemmikloomad on inimeste vara ning nende eest hoolitsemine on inimeste kohustus (Loomakaitseadus, 2009).

Kui metsloomad on looduses vabalt elavad loomad, siis koduloomade puhul on olemas omanik ning vastutaja. Loomapidaja peab loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett; sobiva hoolduse; sobiva mikrokliima ja ruumi või ehitise, mis rahuldab liigile iseloomulikke liikumisvajadust ja muu looma terviseks ja heaoluks vajalikku (Loomakaitseadus, 2000). Riiklikku ja haldusjärelevalvet loomapidamisnõuete täitmise üle peavad Veterinaar- ja Toiduamet (koduloomad) ning Keskkonnainspeksioon (looduses vabalt elavad loomad (Loomakaitseadus, 2000).

Hulkuvaks loomaks peetakse omanikuta kodulooma, kelleks loetakse identifitseerimata kodulooma, kelle omanikku ei ole võimalik tuvastada või loomapidaja juurest lahti pääsenud kodulooma, kes viibib omaniku või looma eest vastutava isiku juuresolekuta väljaspool loomapidajale kuuluvat või tema kasutuses olevat territooriumi. Hulkuvate loomade püüdmist peab oma haldusterritooriumil korraldama kohalik omavalitsusüksus. Loomatauditõrje seaduse § 12 lõike 3 kohaselt on KOV poolt korraldatud kodulooma püüdmise ja pidamisega seotud kulud peab kandma loomaomanik (Loomatauditõrje seadus, 1999).

Ülalpool kajastatud kõik loomaliigid võivad sattuda sellisesse olukorda, kus vajavad kõrvalist abi, ning Keskkonnaameti peadirektori 09.02.2015 käskkirjaga kinnitatud arengukavas on kirjeldatud mõisted abitute loomade abistamise kohta. Abituks seisundiks loetakse olukorda, kui looduses vabalt esinev noorloom on orvustunud või

haige, on sattunud väljapoole oma loomulikku elukeskkonda ning tema loomulikku elukeskkonda pääsemine on välistatud ilma kõrvalise abita (Keskkonnaamet, 2015).

Abituks seisundiks ei loeta ebatavaliselt käituvat, kuid ilma silmnähtava füüsilise traumata looma, loomataudikahtlusega looma, loomataudi nakatunud looma, linnaloomi (tiheasustusaladel vabalt elavaid loomi, kes pole lemmikloomad ega põllumajandusloomad) (Keskkonnaamet, 2015).

Abitu looma abistamiseks (ALA) peetakse järgmiseid tegevusi: looma eemaldamine loodusest ja tema transportimine; noorlooma üleskasvatamine, vigastatud või haige looma ravimine; looma ettevalmistamine looduses iseseisvalt hakkama saamiseks; looma taas vabastamine kohta, kus on tingimused looma iseseisvalt looduses hakkama saamiseks (Keskkonnaamet, 2015).

Abitu olukorrana ei saa käsitleda, kui lind on üksik – seda ka siis, kui tegu on pojaga. Lindu ei tohi puutuda ega muidu häirida (sülle võtta). Paljudel pealt vaadates hüljatud poegadel on vanemad, kes neid toidavad-kaitsevad. Samuti võivad paljud linnupojad (rästad, kuldnokad, kakud) olla sellises eas, kui nad on valmis pesast lahkuma - nad ei pruugi lennata, vaid varjuvad põõsaste vahele ja rohu sisse ning otsivad lisaks vanematelt saadavale toidule ka ise toitu. Hüljatud linnupoeg on külm, silmad on poolavali võib olla suletud, kõhnunud ja sulestik on alaarenenud. Linnupoeg ei ole hüljatud kui ta on energiline ja saab ära põgeneda, tema silmad on niisked ning avatud, nahk soe ja sagedasest toitmisest kõhu all prunnakas (Keskkonnainspeksioon, 2017,a).

1.2 Õigusaktid ning organisatsioonid

Järgnevalt tutvustab autor loomade ja lindudega seotud seadusandlust ning reageerivate asutuste vastutusalasid.

Looduskaitseseadus (edaspidi LKS) reguleerib tegevused, mis on seotud abitusse olukorda sattunud looma päästmisega. LKS §62 esimeses lõikes on välja toodud, et Päästeamet või Keskkonnaamet on kohustatud looma abitut olukorda põhjustavad asjaolud kõrvaldama ning organiseerima abitusse olukorda sattunud või vigastatud looma loodusesse tagasi viimise. LKS §62 teine lõik sätestab, et vigase või haige

looma elujõulisuse taastamisega tegeleb Keskkonnaamet (Looduskaitseseadus, 2004).

Jahiseaduse §47 alusel teostab riiklikku järelevalvet kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle Keskkonnainspeksioon. Käesolevas seaduses §33 lg 1 ja lg 2 on toodud, et ilmsete marutauditunnustega uluki võib surmata jahiloata ja surmatud marutauditunnustega ulukist tuleb koheselt teavitada piirkonda teenindavale volitatud veterinaararstile või järelevalveametnikule. Jahiloa puudumisel on marutauditunnustega uluki kohta vajalik viivitamata informeerida ka Keskkonnainspeksiooni. Jahiseaduse §34 lg 4 järgselt tuleb koheselt teavitada jahipiirkonna kasutajat või Keskkonnainspeksiooni jahimaadel surnuna leitud või liiklusõnnetuses hukkunud või liiklusõnnetuse tõttu hukatud suurulukist või selle osades (Jahiseadus, 2013).

Keskkonnaministri määrmises nr 32 Jahiulukite loetelu on välja toodud nimekiri kus jahiulukid jaotatakse nende kaitse ja ohjeldamise eesmärgil suur- ja väikeulukiteks. Suurulukite nimekiri: põder, punahirv, metskits, metssiga, pruunkaru, hunt, ilves, hallhüljes. Väikeulukite nimekiri: rebane, šaakal, kährikkoeer, mink, tuhkur, metsnugis, kivinugis, mäger, kobras, ondatra, halljänas, valgejänas, kormoran, rabahani, hallhani, suur-laukhani, kanada lagle, valgepõsk-lagle, viupart, rääkspart, piilpart, sinikael-part, soopart, rägapart, luitsnökk-part, punapea-vart, tuttvart, mustvaeras, sõtkas, laanepüü, faasan, nurmkana, lauk, tikutaja, metskurvits, naerukajakas, kalakajakas, hõbekajakas, merikajakas, kodutuvi, kaelustuvi, hallrästas, künnivares, hallvares (Eesti jahimeeste selts, 2015).

Päästeamet on Siseministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus. Päästeamet on valitsusasutus mis hoiab ja kujundab Eestis turvalist keskkonda ning õnnetuse korral abistab inimesi operatiivselt ja professionaalselt. Päästeseaduses (edaspidi PäästeS) §2 esimeses lõikes päästeasutuse tegevuste põhialuse eesmärgid turvalise keskkonda kujundamine ja hoidmine, professionaalne ja ka operatiivne abi osutamine. Päästeasutuste tegevused ümbritstavad inimeste elu, tervist, vara ja keskkonda ning suunatud ohustavate päästesündmuste ennetamisele, ohu väljaselgitamisele, ohu tõrjumisele, päästesündmuste tagajärgede leevendamisele kui teistes seadustes ei ole kirjeldatud teisiti (Päästeseadus, 2010). Päästesündmuse

mõiste PäästeS vaates §3 esimeses lõikes on ootamatu olukord, mis vahetult ohustab füüsikaliste või keemiliste protsesside kaudu inimeste elu, tervist, vara ja ka keskkonda tulekahju, loodusõnnetuse, plahvatuse, liiklusõnnetuse, keskkonnareostuse või muu sarnase olukorra korral (Päästeseadus, 2010).

Päästeameti ülesanded PäästeS §5 järgi on muu hulgas (Päästeseadus, 2010) :

- päästetöö tegemine maismaal ja siseveekogudel.
- päästesündmuse ennetamine.
- hädaolukorraks valmistumine ja selle lahendamise tagamine hädaolukorra seaduse alusel.
- muude seadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmine.

Keskkonnaamet (edaspidi KKA) on Keskkonnaministeeriumi valitsuseala valitsusasutus, kes esindab ülesannete täitmisel riiki. KKA ülesandeks on riigi keskkonna- looduskaitse ning -kasutamise poliitika ja programmide ning tegevuskavade elluviimine (Vabariigi Valitsus, 2014). Keskkonnaameti tegevuste õiguslikeks alusteks on Looduskaitse seadus ja Veterinaarhalduse seadus. Nende seaduste põhjal on arendatud Keskkonnaameti tegevuskava, mille eesmärgiks on kavandada abitute loomade abistamise (edaspidi ALA) korraldust lähtuvalt *ex situ* liigikaitse põhimõtetest. *Ex situ* liigikaitseks nimetatakse liigikaitse meetmeteks, mida rakendatakse väljaspool liigile omast looduslikku elukeskkonda (Keskkonnaamet, 2015).

Keskkonnainspeksioon (edaspidi KKI) on asutus, mis teeb järelevalvet looduskeskkonna ja -varade kasutamise üle ning asub Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas. KKI teostab järelevalvet ja menetleb õigusrikkumisi kõigis keskkonnakaitse valdkondades ning kohaldab riikliku sündi seaduses ettenähtud juhtudel. Keskkonnainspeksiooni ülesannete, õiguste ja kohustuste reguleerivateks õigusaktideks on keskkonnajärelevalve seadus, korra- ja looduskaitse seadus ning Keskkonnainspeksiooni põhimäärus (Keskkonnainspeksioon, 2017,b).

Korra- ja looduskaitse seaduses tulenevalt §35 Hädaabinumbrile edastatud informatsiooni töötlemine lõikes 3 Keskkonnainspeksioon salvestab riigisisesele valvenumbrile „1313” edastatud informatsiooni looduskeskkonna ja -varade suhtes toimepandud

korrarikumise ja muu sündmuse kohta. Edastatud informatsiooni töötlevad seaduses sätestatud alusel ja korras HK ja KKI (Korrakaitseadus, 2014). KKI kodulehel on välja toodud, et valvetelefonile 1313 saab edastada teateid surnud ja haavatud ulukite kohta: kui märkate maanteel hukkunud või vigastatud suurulukit (hunt, karu, ilves, metssiga, punahirv, põder või metskits), siis teatage sellest telefonil 1313. Suurulukite puhul võtame ühendust kohalike jahiseltsidega, kes surnud või vigastatud metslooma teelt ära toimetavad (Keskkonnainspeksioon, 2017,b).

Teel hukkunud või vigastatud väikeulukitest saab teatada maanteeinfokeskuse telefonil 1510, kust edastatakse info piirkonna teedevalitsusele. Linna või asula piires sõiduki alla jäänud või muul viisil hukkunud loomadest tuleks teatada kohalikule omavalitsusele, mis tegeleb kohalike heakorraküsimustega (Keskkonnainspeksioon, 2017,b). KKI valvetelefoni 1313 operaator edastab teated abitus olukorras olevate või vigastatud loomade kohta Keskkonnaametile, kes hakkab vajadusel koos teiste ametkondadega (päästjad, veterinaarid) tegutsema, et lahendust leida (Keskkonnainspeksioon, 2017,b).

Maanteeamet (edaspidi MA) on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, kellel on juhtimisfunktsioon, kes teostab riiklikku järelevalvet ja kohaldab riiklikku sundi ning osutab avalikke teenuseid seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses. Maanteeameti põhimääruses on välja toodud ameti põhiülesanded, milleks on: teehoiu korraldamine ja tingimuste loomine ohutuks liiklemiseks riigiteedel, liiklusohutuse suurendamine ja liiklusvahendite keskkonnakahjulikkuse vähendamine (Maanteeamet, 2017).

Kohalikul omavalitsus (edaspidi KOV) on omavalitsusüksus kellel on õigus iseseisvalt lahendada, ning korraldada kõiki valla või linna elu küsimusi, mis tähendab, et riik ei tohi otsustamist endale võtta. Kohaliku elu küsimused peavad seonduma ning moodustama kogukonna liikmete ühiselu ja ühiste huvidega kohaliku omavalitsuse territooriumil. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §6 lõike 1 kohaselt on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas või linnas sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja

linnatänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 1993).

PäästeS §4 järgi on Häirekeskus (edaspidi HK) Siseministeeriumi valitsemisalas olev päästeasutus, mis oma ülesannete täitmisel lähtub Eesti Vabariigi seadusandlusest ja riigi turvapoliitikast. Päästeseaduse §5 lg 1 järgi on Häirekeskus Päästeasutus kelle ülesanded on: hädaabinumbrile 112 saabunud hädaabikõne või muul viisil saabunud teabe vastuvõtmine ja töötlemine, ohuhinnangu ning väljasõidukorralduse andmine Päästeametile ja kiirabi osutajale päästetööks, demineerimistööks ja kiirabi osutamiseks ning teabe edastamine Politsei- ja Piirivalveametile (Päästeseadus, 2010).

Häirekeskusele 112 numbrile saabunud kõnede menetlemine on reguleeritud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 18, mis avaldati 23.02.2012: „Hädaabiteadete menetlemise kord ja hädaabiteadete menetlemiseks vajalike vahenditele esitatavad nõuded“. VV määruses §3 on selgitatud vajalikud toimingud kutsete menetlemiseks (Vabariigi Valitsus, 2012):

- Hädaabiteate edastajalt saadud hädaabiteate esmase informatsiooni alusel alustab Häirekeskus hädaabiteate töötlemist.
- Häirekeskus peab vältimatu, kohest reageerimist nõudva hädaabiteate, millega teavitatakse vahetult inimese elu, tervist ja vara ning keskkonda ohustavast sündmusest, esmase informatsiooni vastu võtma ja hädaabiteate esmase töötlemise tegema ühe minuti jooksul.
- Hädaabiteate esmase töötlemise käigus hindab Häirekeskus ohu esinemist, selle ulatust ja ohtu abivajaja tervisele.
- Häirekeskus lähtub lõikes 3 sätestatud ülesande täitmisel Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Terviseameti kirjeldatud päästetöö, demineerimistöö, kiirabi ja korrakaitse ohuhinnangute kriteeriumidest.

Häirekeskus määrab ohuhinnangu, sündmuse asukoha ning Päästeameti või Terviseameti kehtestatud väljasõiduplaanide või teeninduspiirkondade alusel esmase sündmuskohale saadetava päästeressursi või kiirabibrigaadi (Vabariigi Valitsus, 2012).

On Eestis olemas vabatahtlik organisatsioon Animal rescue, kes tegeleb vabal ajal loomapäästmisega, kus töötavad väljakoolitatud spetsialiseerunud alpinistid (mägironija) ning arboristid (puuhooldusspetsialist) (Eesti Keele Instituut, 2009). Meeskond on spetsialiseerunud töötama kõite abil ning tegemist on vabatahtliku tööga kus raha otseselt ei küsita (va. sõidukulud). Pakutavad teenused: kasside päästmine kõrgustest, koduloomade päästmine kaevudest, siloaukudest, hobuste päästmine soodest ja kraavidest ning muud päästetööd raskesti liigipääsetavast kohtadest (Animal Rescue, 2017).

Hea tahte memorandum

Päästeameti, Keskkonnaameti ja Keskkonnainspektsiooni koostöös loomapääste sündmuste korral on sõlmitud Hea tahte memorandum. Hea tahte memorandum eesmärgiks on täpsustada Looduskaitse seadus §62 lõigetest 1 ja 2 sätestatud Keskkonnaameti ja Päästeameti tegevusi seoses abitusse olukorda sattunud või vigastatud looma transportimisel loodusesse ja viimase elujõulisuse taastamisel. Antud dokument on koostatud selleks, et täpsustada Keskkonnaameti ja Päästeameti rolli abitus seisundisse sattunud loomade juhtumite lahendamisel ning vähendada loomapääste sündmusega toimunud väljakutsete osakaalu. Kokkuleppe eesmärk on vähendada Päästeameti ja Keskkonnaameti reageerimist loomadega seotud sündmustele, kus Keskkonnaamet korraldab elanikkonnale selgitustööd ja annab käitumisjuhised. Sellest tulenevalt oli koostatud loomapääste tegevusjuhise millele tugineb päästemeeskond oma igapäevases töös (Päästeamet; AK, 2015e).

Abitus seisundis looma/linnu sündmusele reageerimine

Häirekeskusele 112 numbrile saabunud kõne töötleb päästekorraldaja, kes võtab vastu kogu informatsiooni sündmuse kohta ja menetleb asutuse sisese juhendi järgi kutse. Selgitades välja väljasõidu vajaduse, salvestab päästekorraldaja kutsemenetlusprogrammi SOS2 vastava informatsiooni. Seejärel alarmeerib Häirekeskuse päästekorraldaja väljasõiduks päästemeeskonda vastavalt määruse „Hädaabiteadete menetlemise kord ja hädaabiteadete menetlemiseks vajalikele vahenditele esitatavad nõuded, §4: Häirekeskus annab sündmuskohale saadetavale valmisolekus päästemeeskonnale või kiirabi brigadile väljasõidukorralduse päästetööks, demineerimistööks või kiirabi osutamiseks lühisõnumina, mis sisaldab

vähemalt sündmusele reageeriva päästeressursi või kiirabi brigadi nimetust, sündmuse oletatavat liiki, väljasõiduastet või prioriteeti ning asukohta (Valitsus, 2012).

Päästjad sõidavad välja Päästeameti väljasõidukorra järgi abitusse olukorra sattunud looma/linnu sündmusele. Abitusse olukorda sattunud looma/linnu sündmusele reageerimine on reguleeritud Päästeameti peadirektori poolt kinnitatud 21.03.2014 käskkirjaga nr. 134 „Päästeameti väljasõidukorraga”. Väljasõidukorra ressursi jaotuse ja alarmeerimise reeglistiku järgi sõidab abitusse olukorda sattunud looma/linnu väljakutsele riiklik päästekomando I- väljasõiduastmega või seda komandot võib asendada vabatahtlik päästekomando (Päästeamet, 2014c). Päästemeeskond reageerib Päästeameti päästekomandode töökorralduse juhendi järgi, kus on välja toodud päästetehnika väljasõiduvalmidus ja selle tagamine. Ööpäevaringselt on päästetehnika väljasõiduvalmidus üldjuhul kuni 1 minut (Päästeamet, 2015d;AK).

Loomapääste sündmusele reageeriv päästemeeskond juhendub loomapääste tegevusjuhise, kus meeskonnavanem (edaspidi MV) otsustab kohapeal kuidas peab tegutsema meeskond. Tegevusjuhise on koostatud Hea tahte memorandumil põhjal (vt lk 17) Loomapääste sündmusel on abitus seisundis loom stressis ning loom võib rünnata. Samas meeskond ei saa ennast kaitsta ründava looma eest kuna nendel puuduvad selleks vajalikud vahendid (uinitid jne). Selliste sündmuste puhul on suuremaks probleemiks see, et KKA üldosakonna spetsialist on kätte saadav vaid kella 23.00'ni. Kui metsloom on füüsiliselt terve kuid on linna/asula vahele eksinud, mis on omakorda looma jaoks abitu seisund siis päästemeeskonnal on võimalik näiteks piirata põhiautoga looma liikumist ning proovida loom suunata asulast välja kasutades vajadusel sireene ning kaasata politsei (Päästeamet, 2015d;AK)

Päästetööde juht peab uluki uinutamise, eutaneerimise (hallastussurmamine) ning loodusesse transportimise vajaduse korral helistama numbrile 1313 ning küsima KKA üldosakonna spetsialistilt abi veterinaari/jahimehe saamiseks sündmuskohale. Kui tegemist on abitus seisundis väike loomaga, linnuga või eksootilise loomaga tuleb päästetööde juhi korraldusel vabastada lind/väike uluk takistusest ja transportida looduslikku elupaika väljaspool tiheasustusalat. Linnalinnud, kes ei ole

füüsiliselt vigastatud, ei ole abitus seisundis ning neid ei tohi reeglina transportida. Kui leitakse, et transportimine on vajalik, siis viiakse nad nende looduslikku elupaika väljaspool tiheasustusala. Looduskaitse all oleva looma/linnu puhul tuleb helistada KKI ning vabastada loom/lind abitust seisundist. Vabastatud kass ja koer tagastada omanikule või omaniku puudumisel lasta vabadusse. Eksootilise lemmiklooma puhul püüda loom vajadusel kinni ja anda üle omanikule, tema puudumisel konsulteerida KKI -ga (Päästeamet; AK, 2015e).

1.3 Loomapääste sündmuste statistika

Päästeameti statistiliste andmete järgi on aastal 2011 registreeritud abitus seisundis loom/lind sündmusi üle Eesti 1248, järgnevatel kolmel aastal arv kahanes (vt. Lisa 1). Alates 2015 aastast hakkas loomapääste sündmuste arv järsult tõusma. Arvestades sellega, et päästemeeskonna põhiülesanne on inimelu ning vara päästmine toob antud töö autor tabelis.5 (vt Lisa 1) võrdluse tulekahju eluhoones ja loomapääste sündmuste vahel kuna tulekahju eluhoone sündmusel võib olla materiaalne kahju ning õnnetusel vigastatute/hukkunute arv suurem kui loomapääste sündmusel. Tulekahju on kontrollimatu põlemisprotsess millega kaasneb materiaalne kahju või kahju inimese tervisele või elule (Eesti Keele Instituut, 2009).

Antud töösse on autor lisanud Päästeameti statistika andmeid 2011-2016 aasta, kus on välja toodud loomapääste sündmuste arv kuude ning maakondade kaupa. Tabelis 6. (vt Lisa 2) on näha, et aprilli algusest kuni augustini lõpuni on loomapääste sündmuste arv teiste kuudega võrreldes kõrgem. (Päästeamet, 2011-2016). Loomapääste sündmusi maakondade lõikes saab võrrelda omavahel tabelis 7. (vt Lisa 3). Selles tabelis on näha, et kõige suurem loomapääste sündmuste arv on Tallinna linnas (Päästeamet, 2011-2016a).

2 EMPIIRILINE OSA

2.1 Uurimuse metoodika ja valim

Käesolevas lõputöös kasutab autor kombineeritud uurimisstrateegiat, kus uurimuses kasutatakse induktiivset lähenemist. See on andmetest tulenev analüüs, kus kasutatakse kodeerimist ning pannakse kategooriad (nende nimed) nagu ka täpsemad uurimisküsimused tuletatakse konkreetsetest andmetest (Mayring, 2000 ref Laherand, 2008, P. 290-292). Teksti kodeerimine on terve teksti kokkuvõtmine ja selles sisu (mõte) lühikese koodi alla panemine. Kodeerimise käigus lahutatakse tekst osadeks. Teksti osadeks lahutamise on vajalik selleks, et teksti sisu mõista ja selle alusel välja arendada üldisemad kategooriad. Kategooriad moodustatakse siis kui erinevad koode on palju. Koodid grupeeritakse sarnasuste järgi ja saadaksegi kategooriad (Flick, 2006, pp 299-300 ref Laherand, 2008, p. 286).

Lõputöö valmiks on kõikne valim, mis on moodustatud 2016 aasta abitus seisundis lind/loom päästeteenistuse väljasõitude statistika ning kasutatakse Päästeameti poolt kogutud andmeid. Andmeid analüüsitakse kvantitatiivselt (kirjeldav statistika regiooni, väljasõitude arvu, kestvuse jmt osas). Viiakse läbi kvalitatiivne tekstianalüüs sündmuse lisainfo lahtris oleva teksti kohta, mille tulemused esitatakse nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt. Antud lõputöös käsitletud statistilised algandmed on saadetud töö autorile Päästeameti arendusosakonna nõuniku poolt. Päästeameti nõuniku sõnul kajastuvad loomapäästesündmused statistikas ühe sündmuse liigi all "Abitus seisundis loom/lind" ning loomaliigi järgi arvestust ei toimu.

Uuringus on kasutatud QCAmap (Qualitative Content Analysis) programmi induktiivset analüüsi. Andmed jaotati regioonide kaupa eraldi failideks ning tulemused on kajastatud eraldi regioonide lõikes ja kokku. Keskmise aja väljaarvutamiseks kasutati Microsoft Excel tabelarvutusprogrammi. Eelnimetatud programmi abil arvutas autor välja 2016 aastal üle Vabariigi toimunud loomapääste sündmuste keskmise aja, mis kulus meeskonnal kutse teenindamiseks kohapeal. SOS 2 programmi sisestatud info põhjal töötles autor läbi kõik abitus seisundis

looma/linnu väljakutsed, analüüsid kogu infot, mis sündmuste käigus päästemeeskonna ja Häirekeskuse vahel on protokollitud. Autor tegi analüüsi 2016 aastal üle Eesti registreeritud väljakutsetest, kus töötles läbi algandmete põhjal 1438 loomapääste väljakutset, nendest 1347 on riiklike päästemeeskomandode poolt teenindatud ning ülejäänute arv oli teenindatud vabatahtlike poolt.

Kodeeriti järgmistes kategooriates:

- 1) Abistatud subjekt (Metsloom, lemmikloom, koduloom, lind, roomaja)
- 2) Tegutsemine kohapeal (Abi osutati, ei olnud vaja abistada, probleemid abi osutamisel)
- 3) Vajati abi juurde

Loomapääste sündmuste töötlemisel selgus, et sündmuste arvust, mida autor on kätte saanud, neli sündmust ei olnud seotud loomapääste sündmusega, tegemist oli kiirabi kutsetega. Samuti oli topelt kutseid 67, ning vabatahtlike päästekomandode poolt oli teenindatud 20 väljakutset. Nendest linnuga väljakutset oli kokku 5. Metslooma väljakutset oli 5. Lemmiklooma väljakutset 10.

2.2 Tulemused.

2.2.1 Uurimusküsimus 1 tulemused

Autor alustas oma analüüsi esimesest uurimusküsimusest. Autor arvutas ressursi keskmise kohaloleku aja. Arvutuste kohaselt on ressursi keskmine kohaloleku aeg sündmuskohal 15 minutit.

Tabel 1. Loomapääste sündmustele kulutatud aeg minutites (autori koostatud)

Loomapääste sündmuste arv 2016 aastal	Sündmusele kulutatud aeg
390 kutset	Kuni 5 minutit
312 kutset	5min. kuni 10 minutit
201 kutset	10 min. kuni 15 minutit
158 kutset	15 min .kuni 20 minutit
360 kutset	20 min .ja rohkem

Statistika läbitöötlemisel jäid autorile silma 10 kutset, mille teenindamisel kulus päästemeeskonnal erakordselt palju aega. Allpool on välja toodud näited, kus ühele väljakutsele kulus aega rohkem kui kaks tundi:

- ✓ Loomapääste sündmus, mis võttis üle nelja tunni (04:53:28), kus oli tegemist koduloomaga (lehmaga) kes kukkus sõime. Päästjad proovisid esialgu ise hakkama saada, kuna päästmine ei õnnestunud kutsuti varingu konteineri koos vajaliku varustusega juurde.
- ✓ Ehitusplatsil maganud rebase (võib olla haige) väljakutsele on läinud päästemeeskonnal üle kolme tunni (03:14:25). Päästetööde juhil ei õnnestunud kohe loomatehnikut kätte saada, kes oleks loomaga tegelenud, päästemeeskond ootas kohapeal lihtsalt loomatehnikut.
- ✓ Metskitse kutsel on päästemeeskonnal läinud üle kahe tunni (02:35:50) kohapeal, kus päästemeeskond pidi otsima ametkonda, kes kitsega tegeleks ning saaks antud sündmuse lahendada. Vahepeal said ühendust valla jahimehega, kes lubas tulla sündmuskohale, kuid 1.5 tunni jooksul pole välja ilmunud. Päästemeeskond pidi KKI kaudu otsima teist jahimeest ja ootama tema tulekut.
- ✓ Analoogne eelmisele kutsele on järgmine sündmus vigastatud metskitsega ning päästemeeskond oli sündmusega hõivatud üle kahe tunni (02:32:45). Päästemeeskonnal oli vaja looma uinutamiseks ära oodata veterinaari ning peale süsti saamist hüppas loom üle aia. Päästemeeskond teostas looma otsinguid.
- ✓ Metskits on sattunud eramaja aeda, kits jalutas aias ringi (02:32:44). Kutsutud veterinaar, kes saabus 0,5 tunni pärast, seejärel sõitis päästemeeskond tehnika järgi ja hiljem koos loomaga loodusesse.
- ✓ Suur koer keset sõiduteed, loom vigastatud (02:30:48). Päästemeeskond võttis ühendust vallavanemaga, kellel oli leping varjupaigaga. Varjupaiga töötajad said reageerida sündmusele tunni pärast. Selle aja jooksul ootas päästemeeskond koeraga varjupaiga töötajaid.

- ✓ Kaks koera kukkusid järsakust alla, järsaku sügavus umbes 10 meetrit, üks koertest surnud (02:17:56). Teostati päästetööd, ning toodi koerad ülesse, koerad olid mõlemad surnud.
- ✓ Kits on kukkunud kaevu (02:12:42). Teostati päästetööd, päästemeeskond vajab kohapeale keskkonnateenistust kitse uinutamiseks. Läbi KKI said teada, et keskkonnateenistusel pole uinutipüssi. Oli saadetud jahimees, kuid selle aja jooksul tõmbas päästemeeskond kitse august välja.
- ✓ Pesas on kinni nõoriga toonekurepoeg (02:11:41). Teostati päästetööd, kaks päästjat käisid tõstukiga pesa juures, kurg nõõripuntrast vabastatud. Päästemeeskond vajab päästetehnikat juurde.
- ✓ Põdravasikas puhkab kultuurikeskuse taga (02:07:32). Päästemeeskond kutsus välja keskkonna inspektori, põdravasikat seoti tuletõrje nõõriga kinni ning jäeti ootama keskkonnainspeksiooni.

Nende sündmuste näitel soovib autor näidata, et suur ajakulu on just metsloomadega kutsete teenindamisel. Samas kõik sündmused, ei ole erakorralised ega eluohtlikud. Aeg kulub lihtsalt spetsialisti ootamiseks. Kuid kindlasti on ka neid kutseid, kus tõesti vaja kiiret reageerimist just päästemeeskonna poolt selleks, et päästa sügavusest või vabastada kinni jäänud loom või lind.

2.2.2 Uurimusküsimus 2 tulemused

Järgnevalt annab autor ülevaate abistatud subjektides päästekeskuste kaupa. Ida ja Lõuna päästekeskuse piirkondades oli 2016 aastal kõige rohkem lemmikloomadega seotud väljakutseid (vt. Tabel 2). Metsloomadega seotud sündmused oli kõige levinumad Lääne päästekeskuse piirkonnas (vt Tabel 2). Põhja päästekeskuses moodustasid rohkem kui pooled väljakutsed lindudega seotud abi osutamised (vt Tabel 2).

Tabel 2. Loomapäaste sündmuste loomaliigitus; arv üle Eesti (autori koostatud)

	Ida		Lõuna		Lääne		Põhja		KOKKU	
Looma liik	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Looduses vabalt elavad loomad										
Metsloom	41	23%	79	30,50%	56	36,10%	154	20,40%	330	24,50%
Lind	50	28,1%	73	28,20%	51	32,9%	404	53,50%	578	42,90%
Veeimetaja	6	3,40%	-	-	2	1,30%	1	0,10%	9	0,7%
Koduloomad										
Lemmikloom	77	43,30%	92	35,50%	36	23,20%	170	22,50%	375	27,80%
Roomaja	4	2,20%	4	1,50%	2	1,30%	10	1,30%	20	1,50%
Põllumajandusloom			11	4,20%	8	5,20%	16	2,10%	35	2,60%
KOKKU	178		259		155		755		1347	100%

2.2.3 Uurimusküsimus 3 tulemused

Järgnevalt annab autor ülevaate uurimistulemustest Päästemeeskonna tegutsemisest kohapeal loomaliikide kaupa.

Koduloomad

Autori poolt tehtud uuringu käigus selgus, et **lemmikloomadega** seotud väljakutseid oli 375. Sündmuste kirjete põhjal välja toodut autori poolt lemmiklooma 7 kategooriat. Autor kirjutab lahti ainult need kategooriad, kus päästemeeskond

tihemini väljakutsel on käinud. Sündmusi antud liigis on palju ja nad on kõik erinevad, ning iga ühte on raske lahti kirjeldada.

B1: Lemmikloom, osutatud abi (sündmuste arv 124)

Selle kategooria alla koondas autor erineva iseloomuga lemmikloomadega seotud kutseid. Nende eraldi väljatoomine osutus liiga mahukaks ja autori hinnangul ebaotstarbekas. Tegemist on erinevate juhtumitega, kus päästemeeskond käis abistamas lemmiklooma (kassi, koera), kus näiteks viidut varjupaika jne.

Näide sündmusest: Kass elektri kilbi sees, kilbiruum kinni. Oli vaja saata elektrikuid. Lemmikloom abistatud.

B2: Kass akna vahel kinni (sündmuste arv 42)

Päästemeeskond on käinud abistamas kassi, kes on kinni jäänud akna vahele. Tihti unustavad omanikud aknad kinni panna siis kui lahkuvad kodunt, ning kassid ronivad välja ja jäävad akna vahele kinni. On sellised juhtumid kus näha omaniku ükskõiksust.

Näide sündmusest: Kass jäi akna vahale kinni. Helistajaks oli kodanik kes nägi, et kass on abitus seisundis. Kohale jõudes sai päästemeeskond kõrvaltoa akna kaudu abistada kassi. Kass oli agressiivne. Kassi omanik viibis samal ajal kodus ning näitas ülimat ükskõiksust olukorra suhtes.

B3: Kass puu otsas, abi osutatud (sündmuste arv 93)

Tihti kutsutakse päästjaid siis kui kass on pikemat aega istunud puu otsas (mitu päeva). Helistajad ise ei saa hakkama ning kutsuvad päästjad välja. Päästemeeskond kasutab kohapeal tõmberdelit või autoredelit, ning vajadusel kasutavad kassi päästmiseks vett. Sündmuste andmete läbitöötamisel selgus, et kahel korral on päästemeeskonna liikmed saanud kriimustada ja hammustada kassi käest.

„Kodune kass, kes on sattunud kodustest tingimustest välja ilma omanikuta võib tekkinud hirmust ronida puu otsa. Seal võivad nad püsida 6 kuni 8 päeva. Olles pikka aega ilma söögi ja joogita tekib kassil dehüdratsioon (veepuudus) ning loom kaotab jõudu. Selle tagajärjel kukub kass kukub puu otsast alla ning võib vigastustesse surra. Samuti on puu otsas redutavale kassile ohuks varesed, kes on suutelised kassi

surnuks nokkima. Omanikul oleks põhjust muretsema hakata, siis kui kass pole puu otsast alla tulnud ööpäeva jooksul“ (Центр правовой зоозащиты, 2017).

Näide sündmusest: kass puu otsas juba 2 päeva 7 meetri kõrgusel, alla ei saa, tundub jõuetu olevat. Päästemeeskond sai kassi alla kasutades veejuga.

B4: Kass kapoti all (sündmuste arv 34)

Kassid tihti ronivad kapoti alla talvel, et sooja saada või hirmu pärast. Väljakutsete töötlemisel tuli välja, et lahendus saadi politsei abiga, kus politsei sai ühendust sõiduauto omanikuga ning sõiduki omanik tegi autokapoti lahti.

B5: Lemmikloom ei vajanud abi (sündmuste arv 69)

Sellised sündmused olid rohkem kodanikke lohakuse tõttu juhtunud, kus kohapeal selgus, et lemmikloomaga midagi viga ei ole. Murelikud kodanikud ei tea kuhu helistada ning ainule number mida nad teavad on 112. Siin oli kajastatud sellised kutsed nagu kassipere elasid treppide all, koer ketti jäetud maha ja muid lemmiklooma puudutavaid sündmusi kus pääste abi ei olnud vaja. On ka sellised väljakutsed kus on välja visanud lemmiklooma. Lemmikloom ei ole kuskil kinni ega sügavuses/kõrguses.

Näide sündmusest: Keegi on õue välja visatud puurid lemmikloomadega. Sündmuskohal puuride sees oli 7 papagoiid, 7 merisiga, 6 hamstri. Politsei oli enne päästemeeskonna tulekut juba kohal ja tegelesid probleemiga. Üle antud Keskkonnaameti spetsialistile.

B6: Lemmikloom surnud tee ääres (sündmuste arv 5)

Päästesündmus pole, sest lemmikloomad olid sõiduautolt löögi saanud ja tee ääres olid surnud ning päästemeeskonna ülesanne kohapeal oli korjata looma tee pealt ära. Sündmustega peab tegelema kohalikomavalitsus kui on asulas või linnas loom (vt lk 15) Kui väljaspool asulat maanteel juhtunud siis tegeleb maanteeamet.

B7: Omanik lemmiklooma vabastas ise (kutsete arv 8) □

Kohapeal pääste ei saanud lemmiklooma aidata, kuna lemmiklooma omanik ei lubanud kasutada looma vastu vett või muud vahendeid.

Näide sündmustest: kapoti all kass, ei saanud kohapeal kätte. Oli vajalik sõidukid lõigata kassi kättesaamisel, omanik ei lubanud lõhkuda sõiduautod ning kodanik tegeles lemmikloomaga edasi ise.

Autor toob kirjalikult välja kodulooma seotud 2 kategooriat. Kokku üle Eesti koduloomaga seotud sündmust oli 35.

Põllumajandusloom

B8: Põllumajandusloom abistatud (sündmuste arv 16)

Tegemist oli päästetööga, kus loomad vajasisid pääste sekkumist. Koduloomad (lehm, hobune, vasikat) olid sügavusest kinni.

Näide sündmusest: Lehm on abitult vee sees, ise välja ei saa. Kodulooma omanik tuli oma tehnikaga (traktor), traktoriga õnnestus lehm välja tõmmata.

B9: Põllumajandusloom abi ei vajanud (sündmuste arv 19)

Said ise hakkama enne pääste tulekut või nende saabumisel ohtu enam ei olnud.

Näide sündmusest: Hobune kukkus õuel olevasse garaaži kanalisse. Abi ei vajatud kuna pererahvas sai ise hobust kaevust välja.

Metsloom/ looduses vabalt elav loom

Uuringu käigus tuli välja, et **metsloomadega** seotud sündmust oli 330. Autor toob kirjalikult välja metsloomaga seotud sündmusi. Kategooriad on 7

B:10 Metsloom abistatud/päästetud (sündmuste arv 159)

Nendes sündmuse kategooria all on need sündmused kus päästemeeskond käis metslooma abistamas. Metsloom võis olla vigastatud või kuskil kinni jäänud. Suurem osa nendest sündmustest oli põtradega, kitsetega, rebastega, kährikutega, oravatega jne. Nende hulgas on sündmused kus metsloom on sõiduauto kokkupõrkel vigastatud või surnud tee peal/ääres.

Näide sündmusest: Vastasmaja klaasitud rõdu ukse vahele jäänud orav, üks aken lahti, kuid ta ei pääse välja. Päästemeeskond kohapeal kasutades redeli said rõdule ning vabastasid orava.

Näide sündmustest: Sündmustele väljakutsutud päästemeeskond avastas, et metsloom surnud ja päästemeeskonna abi ei vaja.

B11: Metsloom vigastatud, kutsuti jahimeest (sündmuste arv 50)

Kategooria all sündmused kus metslooma vigastused olid tõsised ning vajalik oli jahimeeste abi.

Näide sündmustest: Pöder sai autolt löögi. Kohapeal päästemeeskond leidis põtra metsa ääres, vigastatud metsloom pikali maas. Kutsuti jahimeest.

B12: Metsloom vigastatud, vajati loomaarsti uinuti püssiga (sündmuste arv 29)

Sündmust kus vajati loomaarsti uinutiga on ka ülalpool välja toodut, kus päästemeeskonnal läinud sündmusel erakordselt palju aega.

B13: Metsloom viidud loodusesse (sündmuste arv 79)

Selles kategoorias sündmustel päästemeeskonna roll oli viia või ajada metsa metslooma kes on linna eksinud toitu otsimisel või loom on haige.

Näide sündmuselt: Kährrik kuudis, arvatavasti haige. Karvatu kährrik püütud kasti. Päästemeeskond vajas jahimeest appi. 1313-lt tuli info, et tegemist on kärntõvega, et vaja teda viia loodusesse. Kährrik viidut loodusesse.

Näide sündmuselt: Teataja eramaja ees on rebane, võimalik, et haige. Kohapeal päästemeeskond jahipüügiriistadega kinni püüdsid, ning keskkonnaspetsialistilt tuli info toimetada rebast loodusesse. Päästemeeskond kasutades ATV-t toimetas rebast metsa.

B14: Päästemeeskonna poolt metsloom viidut looma kliinikusse (sündmuste arv 4)

Kuna veterinaari peab ootama, päästemeeskond võttis enda peale toimetamist metslooma kliinikusse ravile, et metsloom ei kannataks.

B15: Päästemeeskond võttis metslooma endale (sündmuste arv 2)

Seda kategooriat autor tõstis välja kuna ühest nendest sündmusest oravapojad kukkusid pesast ning loomaaed keeldus need vastu võtta. Päästemeeskond võttis oravapojad komandosse ning toitsid.

B16: Päästemeeskond ei saanud metslooma abistada (sündmuse arv 7)

Veeimetaja

Autor toob välja kirjalikult kahes kategoorias loomapääste sündmust, kuna tegemist **veeimetaja** sündmustega. Neid on olnud 9 sündmust.

B17: Veeimetaja abistatud (sündmuste arv 6)

Näide sündmustel: Hüljes kalavõrgus kinni. Päästemeeskond paadi kasutusel tegid kalavõrgu katki ning lasid hüljest lahti merre.

B18: Veeimetaja ei vajanud abi (sündmuste arv 3)

Päästemeeskonna saabumisel selgus, et hüljes on terve.

Abitus seisundis lind

Uuringu käigus tuli välja, et **lindude** seotud sündmust üle Eesti oli 578. Autor toob kirjalikult välja lindudega seotud sündmusi 5 kategooriast millele reageeris päästemeeskond kõige rohkem.

B19: Lind vabastatud/päästetud (sündmuste arv 98)

Päästemeeskonna poolt päästetud kinni jäänud lindu. Suuremas osas nendest kutsetes linnud lennanud hoone sisse või kuskil kinni jäänud. Põhiliselt päästemeeskond vabastas redeli abil kuna linnud olid mingi asja vahel või kõrguses kinni.

Näide sündmusest: Tuvi on ventilatsiooni torusse sisse lennanud ning enam välja ei saa. Kohal päästemeeskond avastas, et kaks tuvid kinni jäänud ning pidid seina lammutama, et neid kätte saada. Panid augu kinni, et tuvid ei lendaks enam sisse.

B20: Lindu kätte ei saa või ära lennanud (sündmuste arv 65)

Tihti helistades 112 numbrile kodanikud teadmatusest arvavad, et lind on vigastatud, sest pikemat aega jälgivad teda ning linnu käitumine tundub inimesele ebaloomulik. Päästemeeskonna tulekul selgub, et lind on terve või tegemist oli linnupojaga kes oskab lennata.

B21: Vigastatud lind viidud loodusesse (sündmuste arv 389)

Selles kategoorias on lindude sündmusi palju kuna kodanikud on südamlikud ning nendel on kahju vigastatud lindudest. Kodanikud peaksid nende sündmuste puhul helistama kohaliku omavalitsusele või keskkonnainspeksioonile kuna nende

ülesanne on sellega tegeleda. Päästesündmus puudub ning lind ei ole kuskil kinni. Autori mõistes, tegemist on transport kutsega.

Autor toob välja sündmust, kus kodanik on helistanud kohalikule omavalitsusele ning sealt teda oli suunatud Häirekeskusele.

Näide sündmustes: Kajakas vigastatud, ei saa ära lennata, teataja kohal ja näitab asukohta. Sai helistatud 1345 kuid sealt suunati 112 numbrile. Päästemeeskond viis kajakat loodusesse.

Näide sündmustest: Kajakapoeg maja katusel vigastatud tiivaga. Kohapeal selgus, et kajakapoeg lumerenni juures ema hoole all. Pääste sekkumist ei vajanud.

B22: Kodanik abistas ise lindu (sündmuste arv 5)

Näide sündmustest: Päästemeeskond jõudis kohale, kus oli vigastatud lind kuid kohapeal selgus, et tegemist ei ole pääse sündmusega. Helistaja teavitatud 1313 kuid sealt oli öeldud, et keskkonnatehnik ei saa kohe tulla sellel päeval ning kodanikud otsustasid tegeleda ise linnuga.

B23: Vigastatud lind transporditud kliinikusse või üle antud loodustehniku kätte (sündmuste arv 21)

Päästemeeskond väljakutse teenindamise ajal oli vajanud keskkonnatehnikut kohale. Andmete töötlemisel autor jõudis järeldusele, et keskkonnatehnik ei ilmu tihtipeale koheselt ning tal võtab aega sündmusele reageerimiseks. Arvestades sellega, et päästemeeskond ei saa jätta vigastatud lindu sündmuskohale nad on sunnitud ise transportima linde kliinikusse või andma hiljem üle komandost keskkonnatehnikule. Siin juures peab autor tõdema, et transport kutse ei ole päästesündmus, kuna lind ei ole kuskil kinni.

Näide sündmustest: Vigastatud tiivaga luik kõnniteel. Antud info keskkonnatehnikule. Päästemeeskond viis luige komandosse, kuhu hiljem tuli keskkonnatehnik luigele järele.

Roomaja

Uuringu käigus tuli välja, et **roomaja** seotud sündmust oli 20. Autor toob kirjalikult välja roomaja seotud sündmusi. Kategooriad on 3.

B24: Roomaja viidut loodusesse (sündmuste arv 16)

Näide sündmusest: Madu tuli maia sisse 80 sm pikk, tumedas värvi, kollased täpid. Kohal selgus, et tegemist nastikuga, viidut päästemeeskonna abil loodusesse.

B25: Roomaja viidut loomaaeda (sündmuste arv 1)

Näide sündmusest: Korteris kollase-mustaga uss umbes 60 sm pikk, asub seinal, pildiraamil. Päästemeeskond sai madu kätte, proovis avastada omaniku kuid tulemuseta ning viis madu loomaaeda.

B26: Roomaja lahkunud enne päästemeeskonna tulekut (sündmuste arv 3)

Näide sündmustest: Tuppa roomas rästik, pere asub väljas. Päästemeeskond jõudis kohale, kuid majas roomajat ei leidnud. Päästemeeskonnal puudus roomaja püüdmiseks varustus.

2.2.4 Uurimusküsimus 4 tulemused

Selles osas otsis autor vastust küsimusele, kas päästemeeskond vajab abi juurde? Kõikides välja töötatud sündmustes autor toob kirjalikult välja, et 37 korral päästemeeskond vajab päästetehnikat juurde või puudusid nendel loomapäästmiseks vahendeid. Autor toob välja tehnika loetelu mida kaasati loomapääste sündmusel: paat, tõstuk, ATV, traktor, ARGO käru, varingu konteiner, redelauto.

Ida piirkonna sündmustel päästemeeskond sündmuste lahendamiseks vajab päästetehnikat juurde 13 korda. Jahimeeste abi vajati 6 korral, loodutehniku 10 korral, varjupaika 1 kord.

Lõuna piirkonna sündmustel päästemeeskond vajab sündmuste lahendamiseks päästetehnikat juurde 9 korda. Jahimeeste abi vajati 26 korral, loodustehniku 8 korral, varjupaika 3 korral ning kliinikusse viidud 1 korral.

Lääne piirkonna sündmustel päästemeeskond sündmuste lahendamiseks vajab päästetehnikat juurde 10 korda. Jahimeeste abi vajati 8 korral, loodustehniku 11 korral, varjupaika 2 korral ning kliinikusse viidud 1 korral.

Põhja piirkonna sündmustel päästemeeskond sündmuste lahendamiseks vajab tehnikat juurde 5 korda. Jahimeeste abi vajati 8 korral, loodustehniku 5 korral, varjupaika 2 korral ning kliinikusse viidut 1 korral.

Autor toob välja põhilist probleemi mis on tulnud loomapääste sündmustega. Üle Eesti töödeldud sündmuste käigus probleeme on olnud sellega kus vajadusel puudus abi organisatsioonidelt kes peab tegelema abituse seisundis looma/linnuga. All olevad näited on võetud kutsetöötlast SOS 2 programmi sisestatud infost.

Näide sündmusest: Kurepesa vana puu otsast öösel on maha kukkunud, 2 suurt kaigast ripuvad ohtlikult, territooriumil on laste laager. Päästemeeskond kohapeal palus võtta ühendust loomade varjupaigaga, et saaks nendega konsulteerida. Ei saanud konsulteerida varjupaigaga, siis võeti ühendust KKI- ga. KKI andis Nigula rehabilitatsioonikeskuse numbrid. Nigula rehabilitatsioonikeskus ei vastanud telefonile. 1313 andis järgmise keskkonnaameti loodusvahi telefoni numbri. Telefon ei vastanud. Päästemeeskond andis teada, et lisaks on kohapeal ka teine kurepoeg, kes veel ei lenda ning jääb hetkel kohapeale ootama edasist infot. Kõne Elistvere loomaparki, kus vastati, et neil ei ole võimalusi kurgi vastu võtta. Anti vihje otsida internetist Imeloomade seltsi kontakti ja proovida sinna helistada. Varjupaik ei vasta, kohalikomavalitsus ei tegele, Elistvere ei saa võtta. Maaülikool vahest tegeleb, kuid nemad soovivad tasu. MTÜ Imeloomade seltsi telefon ei vasta. Päästemeeskond andis Häirekeskusele teada, et puu, kus kurepesa oli, võib lähiajal osutada ka ohtlikuks, sest on päris pehkinud, tuleks teatada omavalitsusele. Teade päästemeeskonnale, et olukorda ei saa lahendada, päästemeeskonnale antud ornitoloogia ühingu telefoni number, et saada juhiseid käitumiseks. Päästeameti piirkonnajuht andis päästemeeskonnale juhiseid linnuga toimetamiseks. Meeskonnavanem otsustas edastada telefoni teel aetud vestluse nendele inimestele, kes kohapeal elavad ning lahkusid sündmuskohalt. Häirekeskuse poolt oli edastatud teade juhtumist Eesti Loomakaitse Seltsile. Kodanik sündmuskohalt leidis koha, kus vigastatud kurepoeg vastu võeti. Teade Häirekeskusele, et regiooni vastutava otsusel läheb kurepojale järgi päästeameti logistik. Häirekeskusele tuli info helistajalt-kure võtab vastu Maaülikooli Loomakliinik. Teade helistajale Häirekeskuse poolt, et ooteaeg ca 1 tund kuni transportiv auto kohale jõuab. Teataja oli nõus ootama sündmuskohal.

Ametkondade roll loomapääste sündmustel

Autor toob välja tabelis 3. ametkondade rollid loomapääste sündmustel, kus on näha erinevate organisatsioonide tegevused ning erinevad telefoni numbrid kuhu helistada.

Tabel 3. Ametkondade roll loomapääste sündmustel (Keskkonnaamet; Päästeamet; Keskkonnainspeksioon; Maanteeamet; Häirekeskus; autori koostatud, 2017)

Ametkond	Tegevus abitus seisundis lind/loom sündmusel	Abitelefoni infotelefoni
Keskkonnaamet	Keskkonnaameti tegevused on koostööpartnerite töö koordineerimine, metsloomade hättasattumise põhjuste väljaselgitamine ning riiklik ennetustöö.	1313
Keskkonnainspeksioon	Keskkonnainspeksioon edastab info vastavale spetsialistile, kes hindab olukorda ja otsustab edasise tegevuse üle Maanteel hukkunud suuruluki (hunt, karu, ilves, mettsiga, punahirv, põder või metskits) korral peab helistama keskkonnainspeksiooni valvetelefonile 1313	1313
Maanteeamet	Riigiteedel väljaspool asulat hukkunud väikeloomade ja lindude koristamisega tegeleb Maanteeamet	1510
Päästeamet	Reageerida abitus seisundis loom/lind sündmusele	-
Kohalik omavalitsus Harjumaa	Linna, alevi või aleviku tänavatel hukkunud loomade korral tuleb teavitada vastavale kohalikule omavalitsusele	1345
Häirekeskus	Ohuhinnangu järgi selgitada välja metslooma/linnu abitu seisund ning alarmeerida päästemeeskonda sündmusele	112

Autor toob välja erinevate asutuste võrdlustabeli, kus on näidata, et mõlemad organisatsioonid osutavad kodanikele samasugust teenust, kuid erinevate telefoni numbritega.

Tabel 4. Häirekeskuse ja Keskkonnaameti vahel võrdlus tabel abitu seisundi loom/lind sündmuse kohta (Häirekeskus, 2017; Keskkonnainspeksioon, 2017; autori koostatud)

Häirekeskus	Keskkonnaamet
<p>Kui tiheasustusalale sattunud suuruluk on vigastatud või abitus seisundis, kuhugi kinni jäänud, samuti kui ta eksleb inimasumis, helista 112.</p> <p>Kui väikeuluk (rebane, jänes jne) tiheasustusalal on vigastatud, abitus seisundis, kuhugi kinni jäänud, teata sellest hädaabinumbri 112.</p> <p>seisundis, kuhugi kinni jäänud, samuti kui ta eksleb inimasumis, helista 112.</p> <p>Üldpõhimõte on: kui mistahes loom või lind on vigastatud ja abitus seisundis (nt kuhugi kinni jäänud, auku kukkunud vmt) ning võimetu sellest olukorrast ise ja ilma kõrvalise abita välja saama, siis on tegu päästesündmusega ja helistada tuleb numbril 112 Häirekeskusesse, kust saadetakse sündmuskohale päästjad.</p> <p>Teine üldreegel on: kui suuruluk (põder, hirv, metskits, metssiga, karu, hunt, ilves) on inimasumis ja vajab sealt väljasaamiseks abi, on samuti tegu päästesündmusega ning helistada tuleb numbril 112 päästjate kohalekutsumiseks.</p>	<p>Kui näete ilmselgelt abitus, sekkumist vajavas seisundis metslooma või -lindu, siis helistage valvetelefonile 1313, kust edastatakse teade vajadusel ka Keskkonnaametile.</p>

2.3 Järeldused ja Ettepanekud

2016 aastal teenindati päästemeeskondade poolt Eestis 1347 kutset, millest 1159 juhul osutati abi, 184 ei vajanud abi, nendest 468 viidud loodusesse (transportimine). Analüüsidest kutseid üle Eesti selgitas autor välja, et põhiline väljakutsete arv oli teenindatud Harjumaal, kaasa arvatud Tallinna linnas, kus kutsete arv on 755, mis on üldarvust enam kui pool 56,1%. Valdavalt olid kutsed seotud abitus seisundis lindudega üle Eesti 42,9% ja Põhja päästkeskuses 53,5% kõikidest kutsetest. Autor arvutas välja päästemeeskonnal sündmusel kuluva keskmise aja 15 minuti ning tulemus näitab, et sündmuse lahendamiseks kuluv aeg on suhteliselt väike (võrreldes teiste päästesündmuste liikidega). Tulemustes selgus, et ligi pooltel sündmustel jäi päästemeeskonna kohal viibimise aeg 10 minuti piiresse ja 25% sündmuste puhul oli see rohkem kui 20 minutit (vt. Tabel 1). Kõikide loomapääste sündmuste lõikes tulid välja sündmused, mis venisid pikaks, sest päästemeeskond pidi jääma ootele. Nimelt sündmuse pikaks venimise peamiseks põhjuseks on koostööpartnerite reageerimise aeg.

Loomapääste sündmuste tulemuste põhjal näeb autor, et kõige rohkem on päästemeeskonnad välja sõitnud linnu väljakutsetele (vt Tabel 2), kus pidid vigastatud linnud ära viima loodusesse. Kuna lindude väljakutseid on nii palju, siis autor püüdis oma töös leida abitus seisundis lindude abistamist puudutavaid regulatsioone. Dokumentatsiooni töödeldes leidis autor ainult Häirekeskuse ning Päästeameti ohuhinnangu, kus on väljakirjutatud, et vigastatud metsloom/lind annab prioriteedi I astme väljakutseks (vt lk 18). Siin juures tahab autor rõhutada, et väljakutsele reageeriv ressurss on antud juhul pääste põhiauto täisvarustuses ja 3-4 liikeline meeskond. Suur hulk väljakutseid on seotud sellega, et murelikud kodanikud, nähes vigastatud lindu või näevad linnupoega jalutamas, nõuavad päästeameti reageerimist. Praegusel momendil peab selle probleemiga tegelema KOV (vt lk 15) koostöös Keskkonnaametiga kuna vigastatud linnu väljakutseid on liiga palju ning päästemeeskonnal sellisel väljakutsel pole midagi teha (vt Tabel.2).

Hea tahte memorandumis on välja kirjutatud „Kui on tegemist abitus seisundis väike loomaga, linnuga või eksootilise loomaga päästetööde juhi korraldusel peab vabastama takistustest lind/väike uluk ja transportima looduslikku elupaika

väljaspool tiheasustusalad. Linnalinnud, kes ei ole füüsiliselt vigastatud, ei ole abitus seisundis ning neid ei tohi reeglina transportida. Kui leitakse, et transportimine on vajalik, siis viiakse nad nende looduslikku elupaika väljaspool tiheasustusalat,“ töös väga suures osas ei abistatud linnalinde muul viisil kui neid transportides, kuid see on vastuolus hea tahte memorandumiga ning autori hinnangul tuleb efektiivselt tegeleda STAK-is käsitletud teemaga elanikkonna teadlikkuse tõstmisest.

Vigastatud lindude puhul oleks vajalik koostöös teiste ametitega midagi ette võtta. Vastavalt töö tulemustele ning STAK-is toodud probleemipüstitusele on autori hinnangul vaja välja töötada juhised elanike abistamiseks abitus seisundis looma leidmisel, et oleks võimalik inimestel ise abistada loomi ilma selleks elupääste ressursse koormamata. Töödeldes läbi dokumentatsiooni ja statistilised andmed nõustub autor Siseturvalisuse arengukavaga 2015-2020, kus on välja toodud loomapäästega seotud olulised probleemid, oodatavad tulemused ning planeeritavad tegevused (Siseministeerium, 2014). STAK tegevused 2015-2020 millega autor nõustub: „*Keskkonnaministeeriumi (Keskkonnaamet) juhtimisel suurendatakse elanike teadlikkust, millal vajavad linnakeskkonda sattunud loomad abi (linnast eemaldamist). Täpsustatakse erinevate asutuste rolle abitusse seisundisse sattunud loomade juhtumite ja õnnetuste lahendamisel ning korraldatakse loomade abistamist, kaasates sellesse ka vabatahtlikke. Häirekeskusele koostatakse loomapääste sündmustega seotud hädaabiteadete menetlemise juhend*“ (Siseministeerium, 2014). Kodanike teadlikkusest sõltub ka 112 -le tulevate kutsete arv ning selle tõttu peaks jääma loomapääste kutseid vähemaks. Kokkuhoitud aeg jääks päästemeeskonnale ennetamisele ning päästetööde õppustele ning igapäevastele tegevustele.

Metsloomade kutsete puhul jäi autoril sündmuste töötlemisel aga duaalne suhtumine. Autor saab aru, et suur uluk, kes on linna eksinud on ohtlik endale kui ka inimestele, ning on vajadus metsloomade toimetada tema elukeskkonda. Kuid kui päästemeeskond esimesena reageerib metsloomade sündmusele, siis ta peab kohal olema tunde, et lahendada sündmust. Töödeldes kõiki 2016 aasta loomapääste sündmuste väljakutseid tegi autor järeldusi, et päästemeeskonnal seisneb tihti töö metsloomade jälgimises, otsimises ning veterinaari või jahimehe ootamises. Suurema osaga maanteel hukkunud või vigastatud metsloomadega pole päästemeeskonnal midagi

peale hakata kuna päästemeeskonnal puuduvad vajalikud vahendid. Metslooma puhul hirmunud vigastatud loom, kes on sattunud tema jaoks abitu olukorda, on stressis ning võib rünnata ja on ohtlik päästemeeskonnale (Kübar, et al., 2008). Sellisel juhul seab päästemeeskond ennast ohtu. Juhul kui loom on kuskil kinni, on loogiline, et päästemeeskonna ülesanne on abitus seisundis looma päasta või vabastada, kuid koostöös veterinaaridega või jahimeestega, et päästemeeskonna seljatagust vajadusel kaitsta. Kutsete töötlemisel selgus, et mitte kõikidel loomapääste sündmustel on saadud veterinaaridega koheselt ühendust ning ülalpool kajastatud (vt lk 32) sündmusel puudus keskkonnainspeksioonil uinutipüss. Siit teeb autor järelduse, et metslooma kutsetel jääb loom selle aja jooksul, millal otsitakse veterinaari ning uinuteid abita, sest päästemeeskond ei saa looma sel hetkel kuidagi aidata. Päästemeeskonnal puuduvad veterinaari oskused ja vajalikud vahendid. Siinkohal teeb autor ettepaneku, et tuleb planeerida ning välja töötada efektiivne koostöö HK, Päästeameti ja veterinaaride vahel, et vajadusel abi osutamine toimuks kiireimal võimalikul viisil.

Autor teeb järelduse, et abitus looma/lindude sündmuste vastutusala on endiselt reguleerimata. Kuna organisatsioone palju, siis tavakodanikul on raske aru saada, kelle poole pöörduda ja kellele helistada abitus seisundi looma/linnu sündmuste puhul. Siit ka tagajärg, et kodanik on segaduses ning helistab ainukesele numbrile, mida ta kindlalt teab, 112. Autorile on silma jäänud, et organisatsioonide käitumisjuhised on sarnased, kuid igal organisatsioonil on välja toodud oma telefoni number. Käitumisjuhiseid selle kohta, kuidas inimene saaks ise aidata, ei ole. Selle põhjal autor teeb ettepaneku, tagada abitus seisundis looma kutsetele ühe abitelefoni kasutamine ning ametkondade vahel jaotada ära selged vastutusalad ja info liikumise mehhanismid. Võimalusel töötada välja käitumisjuhised, kuidas kodanik saaks ise looma/lindu abistada. On vajadus leida võimalus tagada 24 tundi kätte saadav veterinaari teenus. Autor teeb ettepaneku Päästeametile, kui huvitatud asutusele viia läbi uurimustöid. Et välja selgitada, 1) kas esmane reageerija loomapääste sündmustel peab olema päästemeeskond ning millistel kutsetel, 2) kas kodanikud on teadlikud milliste sündmuste puhul peab kutsuma päästemeeskonna ning kuhu helistada kui kodaniku arvates on loom/lind hädas.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärk on selgitada välja 2016 aastal päästemeeskondade poolt abitus seisundis loom/lind väljakutsetel osutatud teenuste sisu. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks analüüsis autor 1438 abitus seisundis loom/lind väljakutset ning leidis vastuse järgmistele uurimusküsimustele:

Esimene uurimusküsimus oli - kui palju keskmiselt aega oli päästemeeskond hõivatud loomapääste kutsega? Tulemuseks on, et ressursi keskmine kohaloleku aeg sündmuskohal on 15 minutit. Tulemustest sai ka teada, et 1347- st kutsest olid 360 üle 20 minutit teenindatud päästemeeskonna poolt. Järgmine püstitatud uurimusküsimus oli - millistele abitus seisundis loomade/lindude abistamisele väljakutseid vajati? Kutsete analüüsist sai autor teada, et suurem osa väljakutseid olid seotud lindudega (arv 578). Siis järgmiselt on lemmikloomad (arv 375) ning metsloomad (arv 330). Vähesel määral oli abistamas käidud koduloomi, roomajaid ning mereloomi. Kolmas uurimisküsimus oli - millist abi osutati abitus seisundis loom/lind väljakutsetel? Eespool oli juba mainitud, et suurem väljakutsete osakaal oli seotud lindudega, siis selle küsimuse juures autor sai teada, et tegemist oli lindude transportimisega loodusesse (arv 389). Järgmised olid lemmikloomad, keda päästemeeskond oli abistanud/päästnud kõrgusest (sügavusest) (arv 124), ning kassi puu otsast päästmine 93 korral. Metsloomi on abistatud/ päästetud 159 korral, kas sügavusest või loom on jäänud millegi vahele kinni. Linnastunud keskkonnast oli metsloom viidud ära 79 korral. Viimane uurimusküsimus oli - millised organisatsioonid olid kaasatud abitus seisundis loom/lind sündmusel? Läbi töötatud sündmustes autor sai teada, et 37 korral päästemeeskond vajab päästetehnikat juurde või puudusid nendel loomapäästmiseks vahendeid. Autor toob välja tehnika loetelu mida kaasati loomapääste sündmusel: paat, tõstuk, ATV, traktor, ARGO kär, varingu konteiner, redelauto. Üle Eesti töödeldud sündmuste käigus on probleeme olnud sellega, kus vajadusel puudus abi organisatsioonidelt, kes peab tegelema abitus seisundis looma/linnuga (vt. lk 32).

SUMMARY

The graduation thesis at hand is written on the topic of “Injured animals /rescue responses analysis based on 2016 data.” The graduation thesis alone is compiled on 44 pages and makes up 47 pages including appendices. The goal of the thesis is to clarify the contents of service provided by emergency squads in 2016 when reacting to injured animal / bird related calls. In order to achieve the desired result, the author has researched animal rescue event statistics and examined legislation regulating this field.

The author chose combined research strategy as her main methodology. The main analysis is based on the 2016 injured animal / bird related emergency call statistics. The quantitative data used has been issued by the Estonian Rescue Board and contains additional statistics on the wildlife emergency call data. The graduation thesis is divided into two chapters with the first, the theoretical one, containing three subdivisions. Empirical section covers both quantitative and qualitative data analysis. The thesis is concluded with deductions and proposals which are based on research and analysis in previous sections.

Based on statistical data rescue teams spend an average of 15 minutes on site when responding to animal / bird emergencies. The countrywide data analysis also showed that most emergencies were related to injured birds. Based on research results the author made several proposals that the Rescue Board alongside other government organizations could use.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Центр правовой зоозащиты, 2017. *Кто снимет застрявшего на дереве кота?*.

[Võrgumaterjal]

Available at: <http://www.animalsprotectiontribune.ru/nnnn278.html>

[Kasutatud 10 04 2017].

Animal Rescue, 2017. *Lemmikloomade päästmine/animal rescue*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://jaanustramberg.wixsite.com/animalrescue>

[Kasutatud 05 05 2017].

Eesti entsükloopeedia, 2012. *Eesti entsükloopeedia*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://entsykloopeedia.ee/Article/SearchResults?query=koduloom>

[Kasutatud 04 05 2017].

Eesti jahimeeste selts, 2015. *Eesti jahimeeste selts*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://www.ejs.ee/ulukid/>

[Kasutatud 04 05 2017].

Eesti Keele Instituut, 2009. *Eesti keele seletav sõnaraamat*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=tulekahju&F=M>

[Kasutatud 08 05 2017].

Eesti ornitaloogia ühing, 2017. *Eesti ornitaloogia ühing*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://www.eoy.ee/linnud>

[Kasutatud 06 04 2017].

Flick, U., 2006. *An introduction to qualitative research*. London: Sage.

Häirekeskus, 2017. *Hättasattunud loomad*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.112.ee/et/hadaabinumber-112/helistamine-112-eestis/hattasattunud-loomad.html>

[Kasutatud 09 04 2017].

Häirekeskus, 2017. *Kes on päästekorraldaja*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.112.ee/et/tule-toole/paastekorraldaja/>

[Kasutatud 07 05 2017].

Jahiseadus (2013).

Jürviste, M., Koppel, K. & Tuulik, M., 2014. *Eesti keele põhisõnavara sõnastik*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Jüssi, M., 2008. Eesti loodus. *Soojad talved on hüljestele saatuslikud*, 12.

Keskkonnaamet, 2015. *Abitute loomade abistamise aarengukava*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/abitud-loomad>
[Kasutatud 2017].

Keskkonnaamet, et al., 2017. *Ametkondade roll loomapääste sündmustel*. [Võrgumaterjal].

Keskkonnainspeksioon, 2017a. *1313 info*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.kki.ee/est/?part=html&id=24>
[Kasutatud 24 01 2017].

Keskkonnainspeksioon, 2017b. *Abitud või hättasattunud loomad*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.kki.ee/et/1313>
[Kasutatud 09 04 2017].

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (1993).

Korralduse seadus (2014).

Kübar, K., Viilma, K. & Truu, A., 2008. *Abitu metslooma aitamine nõuab teadmisi*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://sakala.postimees.ee/2195637/abitu-metslooma-aitamine-nouab-teadmisi>
[Kasutatud 09 05 2017].

Looduskaitse seadus (2004).

Loodusteadusliku hariduse keskus, 2008. *Eesti selgroogsed*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://bio.edu.ee/loomad/Linnud/liindex.htm>
[Kasutatud 04 05 2017].

Loodusteadusliku hariduse keskus, 2008. *Selgroogsed loomad*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://bio.edu.ee/loomad/selgro.htm>
[Kasutatud 20 04 2017].

Loomakaitseadus (2000).

Loomakaitseadus, 2009. *Lemmikloomade pidamise nõuded*, s.l.: Põllumajandusminister.

Loomatauditõrje seadus (1999).

Maanteeamet, 2017. *Maanteeameti koduleht*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.mnt.ee>
[Kasutatud 06 04 2017].

Mayring, P., 2000. *Qualitative content analysis*. s.l.:s.n.

Moks, E., Remm, J., Kalda, O. & Valdmann, H., 2015. *Eesti imetajad*. Tallinn: Varrak.

Paloheimo, E., 2004. *Tuleviku Euroopa veel sündimata sugupõlvede tee*. Helsinki: 2004.

Päästeamet; AK, 2015e. *Hea tahte memorandum 2015-2020*, s.l.: Päästeamet.

Päästeamet, 2011-2016a. *Päästesündmuste statistika*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<https://www.rescue.ee/et/paasteamet/statistika/paeastesuendmused.html>
[Kasutatud 16 12 2016].

Päästeamet, 2014c. *Päästeameti väljasõidukord*, s.l.: Kinnitatud Päästeameti peadirektori 21.03.2014 käskkirjaga nr 134.

Päästeamet, 2014. *päästeameti strateegia 2015 - 2025*, Tallinn: Päästeamet.

Päästeamet, 2015d. *Päästeameti päästekomandode töökorralduse juhend*, AK, s.l.: s.n.

Päästeamet, a. k., 2017. *Päästeameti statistika 2011-2016*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<https://www.rescue.ee/et/paasteamet/statistika/paeastesuendmused.html>
[Kasutatud 07 05 2017].

Päästeseadus (2010).

Siseministeerium, 2014. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*, Tallinn: Siseministeerium.

Siseministeerium, 2015. *Tõhusa päästevõimekuse tagamine aastateks 2015-2019*. [Võrgumaterjal]

Available at:
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/.../tohusa_paastevoimekuse_tagamine_pd...

[Kasutatud 07 05 2017].

Siseministeerium, 2016. *Kindlam ja kiirem abi korraldamine*. [Võrgumaterjal]

Available at:
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/2016/programm_c_kindlam_ja_kiirem_abi_korraldamine.pdf

[Kasutatud 08 05 2017].

Tallinna Ülikool, 2010a. *Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid*. [Võrgumaterjal]

Available at:
<https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/suanals.html>

[Kasutatud 07 05 2017].

Tallinna ülikool, 2017b. *Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid*. [Võrgumaterjal]

Available at:
https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/induktsioon_ja_deduktsioon.html

[Kasutatud 09 04 2017].

Tartu Ülikool LO, 2008. *Loodusteadusliku hariduse keskus*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://bio.edu.ee/loomad/Imetajad/imetajalist11.htm>

[Kasutatud 06 05 2017].

University of Michigan, 2014. *Animal Diversity web*. [Online]
Available at: <http://animaldiversity.org/site/accounts/information/Mammalia.html?>
[Accessed 04 05 2017].

Vabariigi Valitsus, 2012. *Hädaabiteadete menetlemise kord ja hädaabiteadete menetlemiseks vajalikele vahenditele esitatavad nõuded*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128022012006>
[Kasutatud 2017].

Vabariigi Valitsus, 2014. *Keskonnaameti põhimäärus*, s.l.: RT I, 27.05.2016, 14.

Vabariigi Valitsus, 2016. *Täiendatud siseturvalise arengukava 2015-2020*.
[Võrgumaterjal]
Available at: https://valitsus.ee/sites/default/.../taiendatud_siseturvalisuse_arengukava_2015-2020.pdf
[Kasutatud 20 04 2017].

Астрель, 2000. *Всемирная энциклопедия животные млекопитающие*.
s.l.:Астрель.

Зоология, 2017. *Зоология- наука о животных*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://zoologia.poznajvse.com/mnogokletochnye-zhivotnye/klass-mlekovitayuschie-ili-zveri/morskie-mlekovitayuschie>
[Kasutatud 04 05 2017].

LISAD

LISA 1.Loomapääste ja tulekahju sündmuste võrdlus

Tabel 5. Loomapääste sündmuste arv riiklike komandode 2011 kuni 2016 võrdlus tulekahju sündmuste arvuga (Päästeamet, 2017, autori koostatud)

Sündmuste tüüp	2011a	2012a	2013a	2014a	2015a	2016a
Üldine päästesündmuste arv	22124	19237	20265	23371	26473	25909
Loomapääste sündmuste arv	1248	947	864	823	1108	1347
Tulekahju eluhoonetes Sündmuste arv	1156	1155	892	922	820	787

LISA 2 Loomapääste sündmused kuude lõikes

Tabel 6. Loomapääste sündmuste arv kuude lõikes 2011-2016 (Päästeamet, 2011-2016)

Kuud	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Jaanuar	86	40	27	25	28	53
Veebruar	114	43	33	32	22	41
Märts	76	61	47	30	45	59
Aprill	95	66	75	75	63	106
Mai	120	103	88	112	133	202
Juuni	176	115	148	114	180	247
Juuli	226	158	140	145	168	196
August	106	111	100	87	135	132
September	91	86	66	72	90	92
Oktoober	70	70	60	56	119	89
November	47	43	47	41	83	84
Detsember	41	51	33	34	42	46

LISA 3 Loomapääste sündmuste arv maakondade lõikes

Tabel 7. Loomapääste sündmuste arv 2011-2016 maakondade lõikes (Päästeamet, 2011-2016)

Maakonnad	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Harju maakond	765	544	524	506	466	755
sh .Tallinn	693	484	458	439	380	605
Hiiu maakond	1	1	3	1	6	2
Ida-Viru maakond	137	132	118	98	288	130
Jõgeva maakond	13	11	8	6	29	29
Järva maakond	5	11	11	8	40	22
Lääne maakond	14	10	4	14	20	18
Lääne-Virumaa maakond	55	45	34	26	62	48
Põlva maakond	12	9	11	8	19	31
Pärnu maakond	70	38	26	36	108	73
Rapla maakond	10	10	2	5	22	17
Saare maakond	16	14	16	11	25	23
Tartu maakond	98	69	64	67	136	130
Valga maakond	15	21	18	15	50	21
Viljandi maakond	20	20	19	20	55	32
Võru maakond	15	12	6	2	43	16